

بررسی پژوهش‌های انجام‌شده بر روی آثار سیمین دانشور با رویکرد نقد

زن‌محور

پریوش میرزائیان* / نرگس باقری**

دریافت مقاله:

۱۳۹۴/۶/۲۲

پذیرش:

۱۳۹۵/۳/۵

چکیده

زن و زنانگی در طول تاریخ به قلم مردان، ترسیم شده و همواره از دیدگاهی مردانه به جامعه‌شناسانده شده است. پس از اینکه زنان خود قلم به دست گرفتند، تفاوت‌ها و واقعیت‌های زیادی از هویت زنانه مطرح شد که پیش از آن کمتر مورد توجه بود. سیمین دانشور یکی از اولین نویسندگان زن ایرانی است، که در نگاشتن هویت و ذهنیت زنانه سهم به‌سزایی داشته است و همین امر موجب شده تا پژوهشگران زیادی به بررسی زن در آثار دانشور بپردازند و با نشان دادن جایگاه زن در آثار وی، جایگاه زن در جامعه کنونی را تحلیل کنند. در این مقاله برای بررسی بهتر پژوهش‌های زن‌محور در ادبیات فارسی، نگارنده ابتدا تمام آنها (از سال ۱۳۱۳ تا ۱۳۹۱) را جمع‌آوری و دسته‌بندی کرد. بررسی‌ها نشان داد که در حوزه ادبیات معاصر و در بخش داستان، بیشترین میزان پژوهش بر روی آثار سیمین دانشور انجام شده است. در این مقاله تلاش شده با بررسی موضوعی این آثار و توجه به نحوه ورود پژوهشگران به موضوع مورد بحث، میزان انطباق آنها با آراء فمینیستی، مورد بحث قرار گیرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد پژوهشگران در این مسئله که زن و ذهنیت زن ایرانی مهم‌ترین دغدغه سیمین دانشور در آثار داستانی اوست اتفاق نظر دارند، اما سوگیری‌های اولیه در برخی پژوهش‌ها باعث ایجاد تناقضات در نتایج برخی از پژوهش‌ها شده است و این مسئله لزوم اتخاذ یک روش مشخص در آغاز کار را روشن می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: پژوهش‌های ادبی، فمینیسم، سیمین دانشور، زنان، آثار داستانی.

مقدمه

توجه به حوزه‌های مختلف نقد ادبی و کاربرد این نظریه‌ها تغییر چشم‌گیری در پژوهش‌های ادبی به دنبال داشته است. رواج دیدگاه‌های مختلف، ترجمه کتاب‌ها و گسترش دایره تئوری‌های ادبی، داستان‌نویسی در ایران را دستخوش تغییرات زیادی کرده است. یکی از این نظریه‌ها، نظریه فمینیستی یا نقد زن‌محور است. از سویی دیگر در دوره معاصر، داستان به گونه ادبی رایج‌تری تبدیل شده است. زنان در داستان‌ها جایگاه ویژه‌ای یافته‌اند و دست به قلم شدن آنها همچنین موجب تغییر تصویرهای یک‌سویه و کلیشه‌ای از زن شده است. چنان‌که شاهد چهره‌های ملموس‌تر و واقعی‌تر با ویژگی‌های معمولی همراه با دردها، دغدغه‌ها و صفات خوب و بد توأمان هستیم. از این‌رو، ادبیات و به ویژه ادبیات داستانی، حوزه‌ای مناسب برای ورود مباحث و تئوری‌های فمینیستی بوده است.

نظریه فمینیستی کلیتی واحد نیست و نظریات یا دیدگاه‌های بسیاری را دربرمی‌گیرد. فمینیسم همانند اغلب نگره‌های فلسفی دیگری که دامنه گسترده‌ای دارند، گونه‌های متنوعی را در دل خود جای می‌دهد. هیچ فهرست کوتاهی نمی‌تواند جامع باشد اما بسیاری از اندیشمندان فمینیست (مسلماً نه همگی)، می‌توانند بنیان‌نگرش خود را به‌کی از نحله‌های لیبرال، مارکسیست، روان‌کاوانه، سوسیالیست، اگزیستانسیالیست یا پسامدرن منتسب کنند. (تانگ^۱، ۱۳۸۷: ۱۶) با شکل‌گیری

جنبش‌های مختلف فمینیستی نقد زن‌محور برای پرداختن به عرصه ادبیات و بازنگری آثار مردان و زنان و سنجش آن با معیارهای فمینیستی به وجود آمد. این نقد از آغاز تا امروز در دو گرایش عمده ظاهر گشته و دو تقسیم‌بندی معروف آن براساس نظریات الاین شوالتر^۲ صورت گرفته است:

۱. نقد آثار نویسندگان زن و بررسی تأثیر سبک و ارزش‌های مردانه در نوشته‌های آنان، تحلیل و بررسی جنبه‌های زنانه اثر و نیز تمایلات شخصی آنان در نوشتار و نیز جایگاه زنان در این آثار.

۲. بررسی جایگاه زنان در آثار نویسندگان مرد و تحلیل پارادایم‌های سنتی در مورد زنان، سرشتشان و نقش‌های اجتماعی آنان در این آثار با دیدگاهی زن‌محور. (حسینی و جهانبخش، ۱۳۸۹: ۸۰)

سیمین دانشور، «بانوی داستان‌نویسی ایران»، به دلیل تحصیلاتی که در خارج از ایران داشته است و همچنین آشنایی با نظریات ادبی و تفکرات فمینیستی یکی از نویسندگانی است که در ترسیم تصویر واقعی زن در ادبیات نقش به‌سزایی داشته است. مثلاً مستقل بودن و حفظ هویت زنانه از خصلت‌های شخصیتی دانشور بوده است. خود او در این‌باره می‌گوید: «این وقوف را داشته‌ام که من سیمین دانشورم و جلال، جلال آل‌احمد. دو نفر، نه یکی». (گلشیری، ۱۳۷۶: ۱۸۰) این احساس استقلال‌طلبی در دیگر جوانب زندگی وی نیز به چشم می‌خورد: «من نمی‌خواهم تقلید کنم از کسی، می‌خواهم خودم باشم، می‌خواهم خودم به یک نقطه‌ای برسم، برای به نقطه‌ای رسیدن، سر همه جا

1. Tong Rosemarie

2. Elaine Showalter

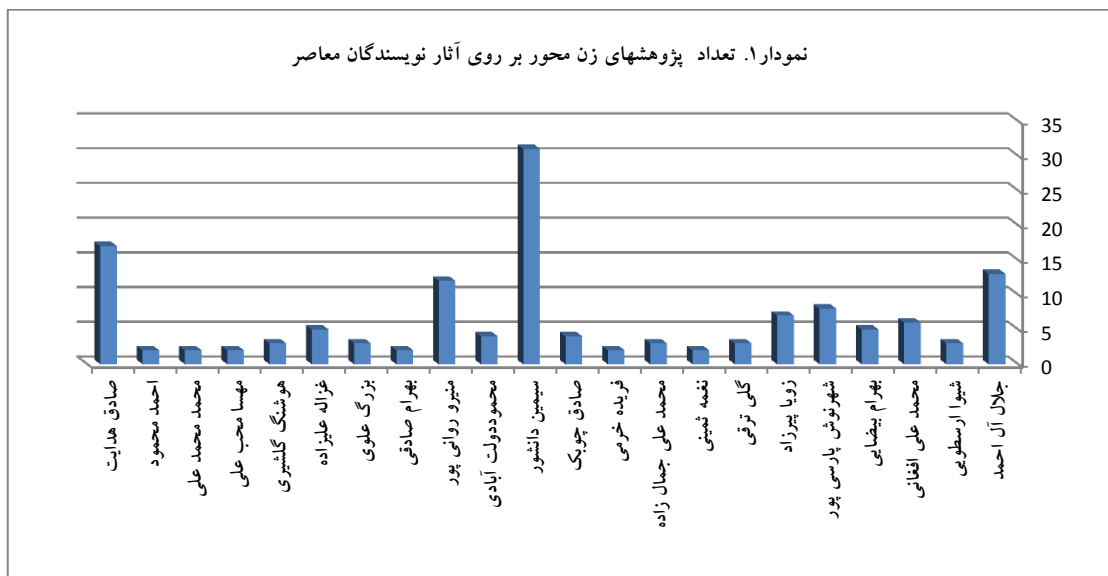
۱۳۹۱، بر روی کل آثار ادبی ایران انجام شده بود با کلیدواژگان زن و فمینیسم، با مراجعه به کتاب منبع‌شناسی زنان، سایت رسمی کتابخانه ملی ایران، سایت رسمی پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، سایت رسمی پایگاه مجلات تخصصی نور، سایت رسمی بانک اطلاعات نشریات ایران، سایت رسمی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و سایت‌های رسمی دانشگاه‌های ایران جمع‌آوری شد (با این وجود نویسنده ادعا ندارد که موردی از قلم نیفتاده باشد). پس از بررسی و دسته‌بندی مشخص شد که در حوزه داستان ادبیات معاصر، آثار دانشور بیشترین میزان این پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده است. نمودار زیر تعداد آثار پژوهشی را که بر روی آثار نویسندگان مختلف انجام شده، نشان می‌دهد (اسامی نویسندگان مختلف تنها یک پژوهش بر آثارشان انجام شده بود، در نمودار نیامده است).

می‌کنم، تا خودم یک راهی پیدا کنم، راهی غیر از دیگران» (همان: ۱۹۷)؛ و این چنین ویژگی‌هایی بر شخصیت‌های داستانی او نیز تأثیر گذاشته است. دانشور طرفدار اعتلای زن ایرانی و احقاق حقوق اوست. (دانشور، ۱۳۸۶: ۵۳) به اذعان خود او پرداختن به ذهنیت زن ایرانی، یکی از دغدغه‌هایش بوده است. بررسی تصویر زن در آثار وی نشان‌دهنده رشد و تغییر زن در جامعه ایرانی است. به همین روی پژوهشگران زیادی در پی بررسی و تحلیل آثار او با رویکرد زن‌محور بوده‌اند.

نگاهی به پژوهش‌های زن‌محور

این مقاله در پی بررسی پژوهش‌هایی است که با رویکرد زن‌محور بر روی آثار سیمین دانشور انجام شده‌اند. برای این منظور تمام پژوهش‌هایی از این دست شامل کتاب، پایان‌نامه و مقاله که از سال ۱۳۱۳ (اولین مقاله یافت شده با کلیدواژه زن، فمینیسم، مربوط به این سال است) تا سال

نمودار ۱. تعداد پژوهش‌های زن‌محور بر روی آثار نویسندگان معاصر

همان‌گونه که در نمودار نشان داده شده، آثار دانشور بیشترین میزان پژوهش زن‌محور را در میان دیگر نویسندگان به خود اختصاص داده است (نام و مشخصات پژوهش‌های انجام شده بر روی آثار سیمین دانشور در پیوست ۱ ذکر شده است). زن بودن دانشور علاوه بر شهرتش و اینکه شخصیت‌های اصلی در داستان‌های او زن هستند؛ و در واقع نخستین آراء فمینیستی در قالب داستان را در آثار او می‌توان یافت، می‌تواند دلایل خوبی برای برگزیده شدن آثار وی برای پژوهش‌های زن‌محور باشد. همچنین قرار گرفتن جلال آل‌احمد در کنار سیمین دانشور به عنوان همسر، زیر یک سقف بودن و قرار گرفتن در فضای اجتماعی همسان، بستر مناسبی برای مقایسه ایجاد می‌کند.

بررسی و نقد پژوهش‌های انجام شده، می‌تواند با نشان دادن تکرارها، جاهای خالی، نقاط قوت و ضعف، تشابهات، تناقضات و مسائل مطرح نشده در مورد آثار دانشور، چشم‌انداز گسترده‌تری در برابر دیدگان پژوهشگران این عرصه قرار دهد. همچنین توجه به نحوه ورود پژوهشگران به موضوعات مورد بحث، توجه به نظریات و تئوری‌های فمینیستی و رویکردهای مختلف و یا توجه به مسائل بومی و فرهنگی در پژوهش‌ها حائز اهمیت است.

بررسی موضوعی عناوین پژوهش‌های انجام شده
با توجه به اینکه پژوهش در معنای واقعی آن، کاوشی اصیل، تازه و بی‌سابقه است که با پیش فرض‌هایی به سوی اثبات یک ایده جدید می‌رود

و در هر پژوهش عنوان، هویت، محتوا و هدف اصلی پژوهش را به نمایش می‌گذارد. (فتوحی، ۱۳۸۹: ۱۶۲) بنابراین، یکی از ضروریات برای انجام پژوهش‌های دقیق براساس دیدگاه‌های نظری و جهت‌گیری‌های علمی، بررسی موضوعی عناوین پژوهش‌هاست. بررسی موضوعی پژوهش‌های انجام گرفته، هم چشم‌اندازی کلی ارائه می‌دهد و هم خلاءها و تکرارها را مشخص می‌کند، همچنین نشان‌دهنده نحوه ورود پژوهشگران به حوزه نقد است و این‌گونه می‌توان چگونگی نقد زن‌محور در پژوهش‌های ادبی در ایران را مورد واکاوی بیشتر قرار داد تا میزان انطباق و وام‌گیری این موضوعات از تئوری‌های فمینیستی مورد سنجش قرار گیرد. در این مقاله ابتدا به تقسیم‌بندی موضوعی این پژوهش‌ها پرداخته و پس از بررسی موضوعی پژوهش‌ها، براساس عنوان این آثار در شش دسته بخش‌بندی شدند:

۱. عناوین کلی (آثار پژوهشی که به طور کلی به بررسی شخصیت و سیمای زن در آثار ادبی پرداخته‌اند).

۲. عناوین خاص (آثار پژوهشی که با عناوین خاص‌تر از عناوین کلی، برخی از جلوه‌های حضور زن «همچون پوشش، اخلاق و ...» را بررسی کرده‌اند).

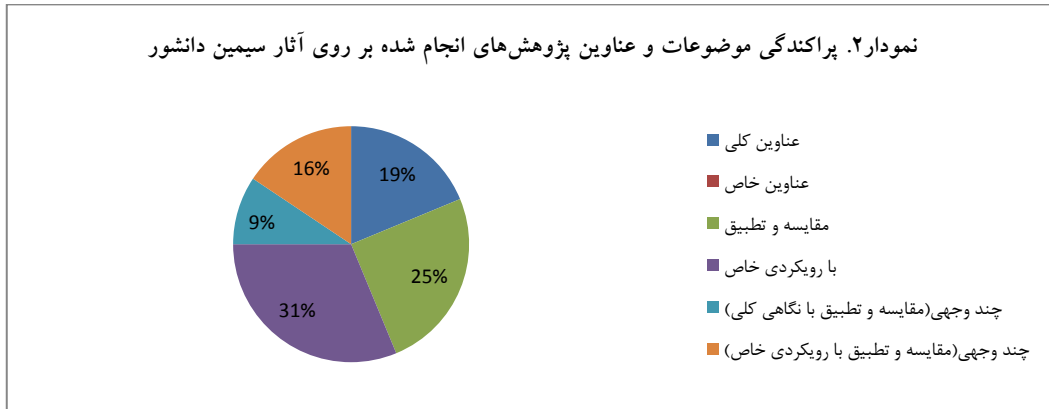
۳. مقایسه و تطبیق (آثاری که به مقایسه و تطبیق آثار مورد نظر با دیگر آثار ادبی ایرانی و یا خارجی پرداخته‌اند).

۴. عناوینی با رویکرد خاص (آثار پژوهشی که با رویکردی خاص از رویکردهای فمینیستی انجام شده‌اند).

۵. چندوجهی، مقایسه و تطبیق با نگاهی کلی (آثار پژوهشی که به صورت چندوجهی، به بررسی کلی سیمای زن و همچنین مقایسه آن با دیگر آثار ایرانی و یا خارجی پرداخته‌اند).

۶. چندوجهی، مقایسه و تطبیق با رویکردی خاص (آثار پژوهشی که به صورت چندوجهی به مقایسه و تطبیق چهره زن در آثار ادبی با دیگر آثار ایرانی یا خارجی، با رویکرد خاص فمینیستی پرداخته‌اند). نمودار زیر براساس تقسیم‌بندی فوق تنظیم شده است.

نمودار ۲. پراکندگی موضوعات و عناوین پژوهش‌های انجام شده بر روی آثار سیمین دانشور

زن محور، به دلیل واقعی‌تر بودن زن در آثارش و همچنین ویژگی بارز روایت زنانه، بیشتر صورت گرفته است اما همان‌گونه که از عنوان پژوهش‌ها مشخص است در بسیاری از آنها تنها به بررسی کلی زن در آثار او و مقایسه شخصیت زن در آثار او با دیگر نویسندگان پرداخته شده است و در مورد آثار او نیز خلاء پژوهش با رویکردهای روانشناسی، جامعه‌شناسی، زیبایی‌شناسی و رویکردهایی از این دست به چشم می‌خورد.

نقد و بررسی پژوهش‌های زن محور انجام شده بر روی آثار سیمین دانشور

در این مجال تعدادی از این آثار که جنبه تحقیقی، پژوهشی در آنها بارزتر است، به عنوان نمونه انتخاب شده، میزان وام‌گیری آنها از تئوری‌های نقد فمینیستی و همچنین تأثیر

حضور زنان به عنوان نقش اصلی، همچنین نشان دادن موارد ظلم و جور در جامعه به زنان، و نمودهای مردسالاری در داستان‌های دانشور، باعث شده است که بخش اعظم پژوهش‌های آثار او با رویکردی خاص و بر طبق نظریات فمینیستی باشد و در میان تمامی پژوهش‌های زن محور آثار او بیشترین میزان نقد و بررسی با رویکرد فمینیستی را به خود اختصاص دهد. دانشور اولین زن داستان‌نویس فارسی زبان شناخته شده است که زنان داستان‌هایش اولین زنان زنده و ملموس داستان‌های فارسی هستند. (سرمشقی، ۱۳۸۸: ۱۰) او در داستان‌هایش زن را از دیدگاه کلیشه‌ای و دو بعدی «زن اثیری» و «لکاته» ادبیات مردسالار بیرون آورد. گرچه در مورد آثار دانشور در مقایسه با دیگر نویسندگان، انطباق با آراء و نظریات فمینیستی و نقد ادبی

بخش هفتم: ادبیات فمینیستی، پنداری خاص دارد.
بخش هشتم: ادبیات فمینیستی، کرداری خاص دارد.

بخش نهم: در ادبیات فمینیستی، زن نمادی از طبیعت و باروری است.

بخش دهم: در ادبیات فمینیستی، نویسنده از خود می‌گوید.

بخش یازدهم: در ادبیات فمینیستی، روان زنانه به دیگری حلول می‌کند.

بخش دوازدهم: ادبیات فمینیستی، ذهنیت سیاسی ضعیفی دارد.

نویسنده در این کتاب تلاش کرده است تا بر مبنای نظریات مطرح شده در این حوزه پیش برود، اما عناوین بخش‌های کتاب با احکام کلی‌ای که صادر می‌کند نتایجش را تنها منطبق بر برخی از آراء و تئوری‌های فمینیستی استوار می‌سازد و با مثال‌یابی و تحلیل‌هایی پیش می‌رود که اگر رویکردش را تغییر دهد و آراء دیگری از فمینیست‌ها را برگزیند، ورق برمی‌گردد و ممکن است به آراء متناقض با آنچه مطرح کرده است برسد.

۲. «نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور»

پژوهشگران: کاووس حسن‌لی، قاسم سالاری.
در این مقاله نشانه‌های فمینیسم در آثار دانشور به چهار دسته تقسیم‌بندی شده‌اند: ۱. ستیز با مردسالاری؛ ۲. اعتراض به سنت‌های حاکم بر زندگی اجتماعی زنان و بیان ستم‌دیدگی آنان؛ ۳. اعتراض به رفتارهای ناهنجار مردان با تأکید بر برخی از خصلت‌های عشرت‌طلبی و ناهنجاری‌ها و ناسازگاری‌های آنان؛ ۴. تعظیم و بزرگداشت زنان.

مصادیق بومی و فرهنگی در آنها مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

۱. درنگی بر سرگردانی‌های شهرزاد پسامدرن، سیمین دانشور (نقد و بازخوانی ادبیات)

نویسنده: جواد اسحاقیان.

کتاب فوق در پنج فصل تنظیم شده است که عبارتند از: ۱. بینش و کنش طبقات اجتماعی در «سووشون»؛ ۲. در گستره ادبیات فمینیستی؛ ۳. نقد جامعه‌شناختی «جزیره سرگردانی»؛ ۴. نگرش و هنجارهای نقد پسامدرن؛ ۵. از «رگتایم» دکتروف تا «جزیره سرگردانی» و «ساریان سرگردان».

مطالب فصل دوم این کتاب، «در گستره ادبیات فمینیستی» بیشتر مورد نظر است. در این فصل نویسنده تلاش کرده است در دوازده بخش «هنجارهای چیره بر ادبیات فمینیستی از گونه سنت‌گرایانه و محافظه کارانه آن (سووشون) تا نوع متجددانه آن (جزیره سرگردانی و ساریان سرگردان)» را بیابد.

بخش اول: افشای نمودهای مردسالاری.

بخش دوم: کوشش برای کشف و شناخت هویت زنانه.

بخش سوم: در کشاکش میان روان زنانه و مردانه، روان زنانه چیره است.

بخش چهارم: در تقابل میان سیاست و زندگی، جانب زندگی عزیز است.

بخش پنجم: در تقابل میان زن اثیری و لکاته تعادل برقرار می‌شود.

بخش ششم: ادبیات فمینیستی، گفتاری خاص خود دارد.

نتایج مهمی که در این مقاله بیان شده است به طور خلاصه این گونه‌اند: سیمین دانشور اولین نویسنده زن ادبیات داستانی ایران و یک فمینیست در چارچوب فرهنگ ایرانی و اسلامی است. دانشور در دفاع از حقوق زنان گاه برخی از قوانین فقهی و حقوقی را زیر سؤال می‌برد و معتقد است که مردسالاری در ذهن و زبان جامعه ایرانی نفوذ کرده و یکی از راه‌های پاک کردن آن بزرگداشت زنان است و راه حل زندگی بدون دغدغه را، تساوی حقوق زن و مرد می‌داند.

عنوان کلی این مقاله نیز نشان می‌دهد که نویسندگان به نحله‌ای خاص و آراء گروهی خاص نظر ندارند و هر آنچه را که مربوط به مسائل زنان باشد نشانه‌های فمینیسم تلقی می‌کنند. یکی از نتیجه‌گیری‌های قابل توجه درین مقاله این است که دانشور یک فمینیست در چارچوب فرهنگ ایرانی و اسلامی است، در حالی که چارچوب‌های فرهنگی و ایرانی اسلامی درین حوزه مشخص نشده‌اند و در نتیجه‌گیری بعدی به زیر سؤال بردن برخی قوانین فقهی و حقوقی می‌تواند ناقض حکم قبلی باشد؛ لزوم توجه به مسائل اجتماعی و فرهنگی در اینجا پررنگ‌تر احساس می‌شود. با این حال تلاش شده است تا موارد بومی و فرهنگی ایرانی مورد توجه قرار گیرد.

۳. «سووشون و رویکرد اصالت زن»

پژوهشگر: فاطمه سرمشقی.

در این نوشته کوشش شده ابتدا اهمیت و جایگاه سووشون را از دید فمینیستی، به ویژه در قلمرو

ساختار روایی آن بررسی شود و پس از آن به روایت نقادانه رمان پرداخته شده است. سه بخش این مقاله عبارت‌اند از: الف) روایت زنانه؛ ب) روایت نقادانه؛ ج) نقد فمینیستی روایت؛ د) روایت زنانه.

در مقاله به این نکته توجه شده که روایت دانشور از طرح مسئله زنان از دو چشم‌انداز قابل تأمل است: نخست چشم‌انداز توصیفی که در آن مخاطب به تأمل در واقعیت‌های اجتماعی انگیزخته می‌شود ... در چشم‌انداز دوم اما با داوری آشکار و نهان راوی آشنا می‌شویم. علاوه بر آن بیان شده که رمان می‌کوشد تا چهره‌ای دیگر از زن ایرانی را بشناساند و این رویه در زمان نگارش اثر بسیار مبدعانه و دارای اهمیت اجتماعی بوده که طبیعتاً تناقضاتی دارد. این تناقضات «می‌تواند به منزله نمادی از درون‌مایه‌ای که دانشور سخت دل‌بسته آن است قلمداد شود: سرگردانی جامعه ایرانی که مسلماً یکی از اصلی‌ترین جلوه‌های آن سرگردانی زن ایرانی در عصری است که ستاره هرکس را به دست او می‌دهند و شهر خالی از مردان است».

نکته بارز این پژوهش نشان دادن سرگردانی نویسنده و پژوهشگر برای ورود به این گونه مباحث است. از این‌رو، عدم نتیجه‌گیری قاطع و اشاره به تناقضات موجود در متن قابل توجه است.

۴. «سیمای زن در آثار سیمین دانشور»

محققان: خداویردی عباس‌زاده، هانیه طاهرلو.

در این مقاله سعی شده تا زن در جایگاه‌هایی که می‌توانسته مفید و ارزنده باشد نشان داده شود.

۲. طبقه اجتماعی زنان: زنان در شوهر آهو خانم غالباً از طبقه متوسط اجتماع هستند و برخی از طبقه فقیر و فرودست جامعه. در سووشون هم دو طبقه از زنان حضور دارند: طبقه بالا و مرفه، طبقه زیردست و خدمتکار.

۳. تحول شخصیت‌های اصلی: جریان تحول شخصیت اصلی زن در سووشون بیشتر ملموس است و در طول حوادث کم‌کم شکل می‌گیرد ولی در رمان شوهر آهو خانم، «آهو ناگهان تصمیم می‌گیرد که سازش و کوتاه آمدن در مقابل همسر و هویش را کنار بگذارد».

۱. فکر و عمل شخصیت‌ها: «در سووشون فکر و عمل شخصیت‌ها در راستای هم است، یعنی هر شخصیت همان‌طور که فکر می‌کند، عمل می‌کند». در رمان شوهر آهو خانم فکر و عمل آهو هماهنگ است اما «کارهایی که هما می‌کند، چندان با آنچه در فکرش می‌گذرد، هماهنگ نیست».

۲. ذهنیت شخصیت‌های زن: در مورد ذهنیت شخصیت‌های زن گفته شده که در رمان سووشون بیشتر ذهنیت یک زن ایرانی به چشم می‌خورد، اما در مورد شوهر آهو خانم به گفته خود دانشور استناد شده که «در رمان شوهر آهو خانم ترس و دلهره و تشویش‌های آهو به خوبی نشان داده شده است، اما در مورد هما نویسنده نمی‌تواند از یک‌سویه قضاوت کردن چشم‌پوشی کند و روحیات و دردهای روانی هما را به وضوح نشان نمی‌دهد و به درون ذهنیات او وارد نمی‌شود».

۳. گفت‌وگو: در مورد گفت‌وگو این مطلب تصریح شده که در شوهر آهو خانم گفت‌وگوها مطابق با شخصیت داستان نیست، «اما در رمان

دو بخش اصلی مقاله عبارت‌اند از: بررسی صفات مثبت زن: زن و دفاع از حقوق زنان؛ زن در نقش مادر؛ تحول فکری؛ شجاعت و شهامت زن؛ حیا، حجاب و تقوای وی. بررسی صفات منفی زن: قصه‌سازی و دخالت در کار دیگران؛ چشم و هم‌چشمی و حسادت‌های زنانه، زن موجودی ترسو.

این صفات منفی و مثبت در شخصیت‌های زن آثار دانشور نشان داده شده‌اند و در نتیجه مقاله بیان شده که «مسئله مظلومیت زنان است» و «زنان داستان‌های دانشور در پی ابقاء موجودیت و ماهیت انسانی خویش نیستند و هیچ کدام به خود باوری و خودشناسی نائل نشده‌اند و ارزش و شایستگی واقعی زن را نمی‌شناسند و هیچ تلاشی برای رهایی از وضع موجود خود ندارند» در آثار دیده می‌شود.

در این مقاله موضوع انتخاب شده کلی است، از این‌رو، نویسنده نیز وارد مباحث کلی‌ای چون صفات مثبت و منفی شده است.

۵. «شخصیت‌پردازی قهرمان زن در رمان‌های سووشون و شوهر آهو خانم»

پژوهشگران: محمدکاظم کهدویی، مرضیه شیروانی. در این مقاله نویسندگان قصد دارند تا با توجه به اینکه نویسنده در سووشون و شوهر آهو خانم یکی زن و دیگری مرد است، تفاوت شخصیت‌پردازی زنان را نمایان کنند. آنچه در مقاله به آن اشاره شده است به این شرح است:

۱. تنوع شخصیت‌ها: در رمان شوهر آهو خانم فقط دو نوع شخصیت زن وجود دارد اما در سووشون با چند نوع شخصیت زن سر و کار داریم.

سووشون، هر شخصیت مطابق با پایگاه و دانشی که دارد حرف می‌زند»

۴. زاویه دید: در مورد تفاوت زاویه دید در دو رمان گفته شده است که «زاویه دید در شوهر آهو خانم، زاویه دید بیرونی به شیوه دانای کل است، که نویسنده بر تمام کارهای شخصیت‌هایش احاطه دارد و از سرنوشت آنها آگاه است» و «سووشون با زاویه دید بیرونی به شیوه دانای کل محدود به ذهن زری، روایت می‌شود و شخصیت‌های دیگر داستان از دید زری است که شناخته می‌شوند».

در نتیجه‌گیری بیان شده که هر نویسنده در آفرینش قهرمان هم جنس خود موفق‌تر عمل کرده است، علی‌محمد افغانی، آنجا که آشنایی بیشتر با قهرمان زن خود داشته، بهتر توانسته است چهره واقعی و روحیات او را نشان دهد ... اما سیمین دانشور چون از تجربه‌های مشترک زنان نوشته است، یعنی آنچه که خود احساس کرده یا می‌تواند احساس کند چهره واقعی‌تری از زن در رمانش ارائه داده است. این مقاله نیز نتایجش را بر مبنای مقایسه قرار داده و از مبانی فکری و نظری این حوزه استفاده نکرده است.

۶. «دگرذیسی زن و اسطوره از رمان "سووشون" تا "مار و مرد"»

محقق: محمدعلی آتش سودا.

این مقاله به بررسی چگونگی دگرگونی شخصیت زن از رمان سووشون (۱۳۴۸) تا داستان بلند مار و مرد (۱۳۵۷-۱۳۵۵) می‌پردازد. برای روشن‌تر شدن مطلب و ترسیم دقیق‌تر چهره زن، بخش

مهمی از جستار حاضر به شناخت نمادهای اساطیری و مذهبی به کار رفته در این دو روایت و بررسی ارتباط نمادها با شخصیت زن اختصاص یافته است.

مقاله از دو بخش اصلی «زن و اسطوره در سووشون» و «زن و اسطوره در مار و مرد» تشکیل شده که هر بخش دارای قسمت‌های مختلف است که به اختصار بیان خواهد شد.

۶-۱. زن و اسطوره در سووشون

۶-۱-۱. خلاصه سووشون

۶-۱-۲. کاربست اسطوره در سووشون

در این قسمت به طور مشخص سیمین دانشور در سووشون از اسطوره سیاوش به شکلی دقیق و منظم بهره برده است و عناصر اصلی اسطوره سیاوش را این‌چنین برشمرده‌اند: الف) تهمت میل به زن پدر (زنا با محارم)؛ ب) قحطی‌زدایی؛ ج) تولد دوباره از دو طریق: ۱. رویش گیاه از محل ریختن خون سیاوش بر زمین؛ ۲. ادامه زندگی در فرزند پسر (کیخسرو)؛ د) پیوستگی با توت‌اسب.

۶-۱-۳. نقش زن در سووشون با توجه به اسطوره

سیاوش

در رمان سووشون به وضوح بر ادامه حیات یوسف از طریق رویداد درخت در خانه وی از محل شست‌وشوی جنازه‌اش تأکید شده است. در پایان این بخش از نکته مثبت وجود زری سخن گفته شده و آن آگاهی وی بر ضعف خود و آرزو برای برطرف کردن آن، به عبارت دیگر میل به تحول است. او در صحنه‌ای نمادین به وجه امتیاز

انفعال این شخصیت پرداخته است ... در این روایت تازه مهم‌ترین خویشکاری مرد در سووشون یعنی قدرت تولد از خویش، از او گرفته و به زن اعطا می‌شود. خلاقیت در انتخاب موضوع و نتیجه‌گیری در این مقاله از نکته‌های بارز آن است.

۷. «دوریس لسینگ^۱ در پرتو نقد زنانه شوالتر»

محققان: لیلی جمالی، راضیه جوانمرد. در این مقاله بنابر تئوری نقد زنانه شوالتر، نمودهای جنگ در دو رمان *اسیر خشکی‌ها* و *سووشون* بررسی می‌شود. «به نظر شوالتر، زنان نویسنده، هر چند از نظر جغرافیایی از هم دور باشند، در واکنش به یک واقعیت اجتماعی مشترک (نظیر جنگ) سبک نوشتاری مشترکی به کار می‌گیرند و از رفتار نوشتاری مشابهی پیروی می‌کنند».

بخش‌های مختلف مقاله عبارت‌اند از: بازتاب تجربه شخصی دانشور از جنگ در *سووشون*، بازتاب تجربه شخصی لسینگ از جنگ در *اسیر خشکی‌ها*، انعکاس افکار سیاسی دانشور در *سووشون*، انعکاس تجربیات سیاسی لسینگ در *اسیر خشکی‌ها*، یأس نومیدی ناشی از جنگ در *سووشون*، واکنش دانشور در مقابل یأس و نومیدی ناشی از جنگ در *سووشون*، واکنش لسینگ در مقابل یأس و نومیدی ناشی از جنگ در *اسیر خشکی‌ها*. در نتیجه عنوان شده است که: «دانشور و لسینگ از شنیده‌ها و دیده‌های خود راجع به جنگ، در خلق فضای رمانشان استفاده

زن نسبت به مرد از جهت زاینده‌گی می‌گوید ... به نظر می‌رسد که دانشور در جهت نیل به همین آرزوست که داستان بلند *مار و مرد* را نوشته و در آن شخصیتی دیگرگون از زن تصویر کرده است.

۶-۲. زن و اسطوره در *مار و مرد*

در این بخش نیز مانند بخش اول ابتدا خلاصه‌ای از داستان *مار و مرد* بیان شده است و در بخش‌های بعدی به کاربرست اسطوره در *مار و مرد* با توجه به داستان هبوط پرداخته شده است. در این قسمت بیان شده است که دوسویگی نماد *مار* در داستان *مار و مرد* کاملاً بارز است و اینکه تلقی نسرين از نماد *مار* با تلقی متون مقدس از این جانور همانندی دارد. نویسنده در روایت داستانی خود به یک جابه‌جایی دست زده است و آن جابه‌جا کردن نقش زن و مرد است. «در نماد خانم دانشور اما *مار* با مرد یکی می‌شود. در اینجا *مار* و مرد به یک شخصیت واحد تبدیل می‌شوند، شخصیتی که خویشکاری وی مرگ است».

در نتیجه‌گیری بیان شده که تصویر یوسف در رمان *سووشون* تا حد زیادی با شخصیت آل‌احمد قابل انطباق است و اینکه فضای سیاسی دههٔ چهل و احساس نیاز دانشور به خلق یک اسطوره، در خلق شخصیت یوسف تأثیر مستقیم داشته و دانشور با منفعل نشان دادن زری و فعال کردن یوسف در صحنهٔ حوادث، شخصیت یوسف را تا اندازهٔ یک قهرمان اسطوره بالا برده است. در داستان بلند *مار و مرد* به نظر می‌رسد که دانشور در این داستان بلند با گوشهٔ چشمی به شخصیت زری در رمان *سووشون* به جبران

1. Doris May Lessing

در نتیجه‌گیری بیان شده که سیمین دانشور زنی را خلق می‌کند که از تحول زن ایرانی نشان دارد. زنی که نه فرشته‌خانگی است، نه لکاته‌زمینی. زنان داستان‌های دانشور پویا و فعال هستند و او از طریق شخصیت‌های داستانی دیدگاه‌های خود را درباره‌ی دفاع از حقوق زنان بیان می‌کند. جای مبانی و نظریه در این پژوهش خالی است نتیجه‌گیری آن اغلب کلی و تکراری است.

۹. سیمای زن در آثار سه نویسنده زن ایرانی (سیمین دانشور - غزاله علیزاده - زویا پیرزاد)

پژوهشگر: نرگس برهمند.
فصول پایان‌نامه عبارت‌اند از: ۱. کلیات تحقیق؛ ۲. ادبیات و پیشینه تحقیق؛ ۳. روش تحقیق؛ ۴. تجزیه و تحلیل اطلاعات؛ ۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.

این پایان‌نامه درصدد پاسخگویی به این سؤالات است: «۱. شخصیت اصلی و دوم زنان در آثار این داستان‌نویسان چگونه ترسیم شده است؟ ۲. فعالیت‌های سیاسی - اجتماعی زنان و مردان در این رمان‌ها چگونه به تصویر کشیده شده است؟ ۳. خصیصه‌های مثبت و منفی زن از دیدگاه این نویسندگان کدام است؟ ۴. تیپ شخصیتی ارائه شده از زن ایرانی در آثار این نویسندگان چه تپیی است؟».

نتایج بیان‌شده در این پایان‌نامه عبارت‌اند از:
۱. حضور زیاد زنان در داستان.
۲. وجود نقش اصلی زن به تنهایی و یا همراه با یک مرد در تمامی این داستان‌ها.

می‌کنند. لسینگ، جنگ و ضرورت آن را زیر سؤال می‌برد و تصویری منفی از جنگ ارائه می‌دهد. لسینگ برخلاف دانشور نقش فعالی در زمینه سیاست داشته و شکست تلخی را تجربه می‌کند و او این تجربه تلخ را در *اسیر خشکی‌ها* به گونه‌ای بازتاب داده است. همچنین بیان شده که اگرچه یأس ناشی از جنگ هر دو نویسنده را دربر گرفته است اما تا حدی واکنش این دو نویسنده در مقابل این یأس متفاوت است. «دانشور به پیروزی خیر اطمینان دارد ... از نظر او، مبارزه راه حق، مثل سیاوش، مثل یوسف نبی^(ع) و امام حسین^(ع)، اسطوره‌ای و مقدس است. با وجود یأس و ناامیدی تصویر شده در *اسیر خشکی‌ها*، لسینگ نیز امیدوار است. او به امید رستاخیز وجدان‌ها است».

انتخاب موضوع در این پژوهش به خوبی و بر مبنای یک رویکرد خاص انجام گرفته است و نتیجه‌گیری آن مسائل فرهنگی و بومی و اعتقادات دو جامعه مختلف را به خوبی نشان می‌دهد.

۸. جایگاه زن در ادبیات داستانی معاصر ایران با تکیه بر آثار داستانی سیمین دانشور

پژوهشگر: نسرين داوودنيا.
شش فصل این پایان‌نامه عبارت‌اند از:
۱. نگاهی به ادبیات داستانی معاصر ایران.
۲. زندگی‌نامه و آثار سیمین دانشور.
۳. چکیده داستان‌ها.
۴. تحلیل و بررسی رفتارهای زن در آثار دانشور.
۵. شخصیت‌پردازی و فضای داستانی در آثار دانشور.

در پژوهش‌هایی که با رویکرد خاص به بررسی چهره زن در آثار دانشور پرداخته‌اند، انطباق بیشتری میان آثار او با نظریات فمینیستی یافت شده است. همچنین پژوهش‌هایی که به دور از شعارزدگی و اعمال‌نظرهای شخصی انجام شده، در موارد بیشتری با یکدیگر توافق داشته‌اند، اما در برخی موارد از پژوهش‌هایی که بدون رویکرد خاص و با توجه به سلايق و مسائل بومی - مذهبی بررسی‌های خود را ارائه داده‌اند، با دیگر پژوهش‌ها نیز تناقضاتی دیده می‌شود.

یکی از مؤلفه‌های کشور ایران، فرهنگ دیرینه و کهن آن است که در کنار توجه به اصول اخلاقی نظیر فتوت، درست‌کاری، وفای به عهد و تأکید بر جایگاه خانواده و تکریم و تقدیس نقش مادری و همسری، بر رعایت حریم‌ها و هنجارها در رفتار جنسی تأکید مضاعف دارد. فرهنگ ایرانی از دیرباز با آموزه‌های دینی اسلام پیوند یافته و ارزش‌های کهن گذشته در آن، جنبه آسمانی و الهی پیدا کرده است. با حاکمیت نظام اسلامی، ارزش‌های دینی و حقوقی اسلام مورد تأکید بیشتری قرار گرفت. از آنجا که بخش مهمی از آموزه‌های دینی - اسلامی که حاکمیت خود را متکفل اجرای آن می‌داند، آموزه‌های مربوطه به خانواده، روابط زن و مرد و حقوق متکامل دو جنس است، مهم‌ترین حوزه چالش فمینیسم ایرانی را می‌توان چالش با آموزه‌های دینی و در گام بعد فرهنگ ایرانی دانست. اگر بومی بودن فمینیسم را به این معنا بدانیم که راهکارها و نظریات آن منبعث از فرهنگ هر جامعه و متناسب با آن باشد، بر این اساس

۳. وجود زنان آگاه و فعال در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی.

۴. شناساندن موارد ظلم به زنان در جامعه.

۵. اشاره به مشکلات فرهنگی و باورهای سنتی در میان زنان که مانع رشد زنان می‌شود.

۶. اشاره به رشد عنصر آگاهی در میان زنان جامعه.

۷. ملموس بودن شخصیت زنان در داستان‌ها.

۸. وجود تعامل و ارتباط دوطرفه بین زنان و مردان داستان‌ها.

۹. تأکید بر توانمندی زنان در کلیه این داستان‌ها.

۱۰. تکیه بر این‌که زنان جامعه ما اگرچه به فعالیت‌های اجتماعی می‌پردازند، ولی به نقش مادری نیز علاقمند هستند.

۱۱. برای زنان در این داستان‌ها فقط ویژگی‌های جنسیتی، که عموماً در کتاب‌های مردان برای زنان آمده، نام برده نمی‌شود.

توجه به زمینه‌های اجتماعی و سیاسی و ویژگی‌های بومی و ایرانی درین پژوهش قابل توجه است.

تحلیل نهایی

نگاهی کوتاه به برخی از پژوهش‌های انجام شده بر روی آثار سیمین دانشور با رویکرد نقد زن‌محور نشان می‌دهد که دغدغه همه آنها دستیابی به چهره زن و رسیدن به هویت او از طریق بررسی اندیشه دانشور در آثارش بوده است؛ اما در مواردی در این عرصه، نگاهی علمی و منطبق با اصول نقد وجود ندارد. به همین دلیل نتایج گاهی سلیقه‌ای و حتی با یکدیگر متناقض است.

می‌توانیم جنبش فمینیسم ایرانی را جنبشی غیربومی دانست^(۱).

۱. شباهت‌ها

بررسی‌ها نشان می‌دهد همه پژوهشگران اتفاق نظر دارند که آثار دانشور بازتابی از وضعیت زن در جامعه ایرانی است و یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌ها در آثار او مسائل زن و زنان بوده است. همچنین با این بررسی‌ها مشخص می‌شود که تنها برخی از پژوهشگران مایل به در نظر گرفتن مسائل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و بومی بوده‌اند؛ اما عدم وجود مبانی نظری درین حوزه و بسنده کردن به مثال‌های داستان‌ها و مقایسه‌ها و سرگردانی در چگونگی انطباق کامل نظریه‌های غربی بر پژوهش، از مشکلات اساسی کار بوده است.

در اینجا نیز، همچون دیگر حوزه‌های نقد ادبی، پژوهشگر با این چالش واقعی روبه‌روست که تئوری‌های غربی که مناسب با شرایط اجتماعی و مسائل بومی خاستگاه خودشان به وجود آمده‌اند، تا چه اندازه قدرت تطبیق با مسائل بومی، مذهبی و اجتماعی جامعه‌ای دیگر را دارند.

۲. تناقضات

در دو مقاله «نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور» و «سیمای زن در آثار سیمین دانشور» دو برداشت تقریباً متضاد، در مورد موضوعی واحد، بررسی شده است. در مقاله «نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور» به اعتراض نهفته دانشور

به برخی قوانین حقوقی و فقهی، از جمله حجاب اشاره شده است. این در حالی است که در مقاله «سیمای زن در آثار سیمین دانشور» بیان شده که: «دانشور به حجاب زن بیشتر اهمیت داده به این خاطر در موارد بسیاری از عنوان پوشیده‌رویان برای زنان در داستان‌هایش استفاده کرده است. دانشور در آثار خود به پیام‌های اخلاقی زیادی هم توجه دارد. او با به کار بردن این عناوین حجاب و پوشش را برای زنان ضروری می‌داند و آنان را به رعایت پوشش ظاهری توصیه می‌کند». (عباس‌زاده و طاهرلو، ۱۳۹۰: ۴۰) در همین مقاله، مادر بودن صفتی مثبت برای زنان در آثار دانشور دانسته شده است و در نقد یکی از توصیفات دانشور، «بچه را طوری در بغل گرفته بود که انگار گلدان چینی ظریفی در آغوش دارد و می‌ترسد از دستش بیوفتد و بشکند» بیان شده: «از آنجا که سیمین خودش بچه نداشت، فکر می‌کند مثلاً گلدان چینی چقدر ارزش دارد! در حالی که هزار گلدان چینی به یک بار گریه کودک نمی‌ارزد تا چه رسد که از دست بیفتد! شاید این تشبیه سیمین چندان زیبا نباشد». این‌چنین قضاوت و اعمال سلیقه کردن در آثار پژوهشی بدون در نظر گرفتن مقتضیات متن و ویژگی‌های سبکی نویسنده قابل انتقاد است.

بحث و نتیجه‌گیری

آثار سیمین دانشور در بین نویسندگان معاصر بیشترین میزان پژوهش زن‌محور را به خود اختصاص داده است. آثار او به دلیل آشنایی دانشور با آراء و نظریات فمینیستی، مطابقت‌های

مسئله اهمیت اتخاذ روش مشخص در پژوهش را به خوبی روشن می‌سازد. موضوع دیگر چالش واقعی پژوهشگران عرصه نقد زن‌محور در پاسخ به این سؤال است که تئوری‌های غربی مناسب با شرایط اجتماعی و مسائل بومی خاستگاه خود، تا چه اندازه قدرت تطبیق‌پذیری با مسائل بومی، مذهبی و اجتماعی جامعه‌ای دیگر را دارند.

جدول زیر در شش ستون (ردیف، سال انتشار، نام پدیدآور، عنوان، کلید واژه یا توصیفگر و نوع اثر پژوهشی) تنظیم شده است. جدول براساس سال انتشار تنظیم شده و در ستون کلید واژه یا توصیفگر، کلمات کلیدی ارائه شده در نمایه‌ها (در صورت وجود)، ذکر شده است.

زیادی با این آراء دارد. بررسی موضوعی پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که آثار دانشور در بین دیگر آثار ادبی، بیشترین میزان پژوهش با رویکرد خاص فمینیستی را به خود اختصاص داده است. در بررسی برخی از پژوهش‌های انجام شده بر روی آثار او این نتیجه به دست آمد که همه پژوهشگران، هم داستانند که آثار او بازتابی از وضعیت زن در جامعه ایرانی است و زن و مسائل زنان در آثار او یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌ها بوده است. در پژوهش‌هایی که به طور کلی به موضوع زن در آثار او پرداخته‌اند، نمود صبغه‌های بومی و مذهبی بیشتر به چشم می‌خورد، ولی تفاوت در نحوه ورود پژوهشگران به مباحث، باعث بروز تناقض در موضوع یکسانی همچون حجاب شده است. این

جدول ۱. عناوین پژوهش‌های زن‌محور انجام شده بر روی آثار سیمین دانشور (پیوست ۱)

ردیف	سال انتشار	پدیدآور	عنوان	کلید واژه یا توصیفگر	نوع
۱	۱۳۷۲	اوجی، منصور	زنی با عطر گل‌های مریم، درباره جزیره سرگردانی		مقاله
۲	۱۳۷۲	حسین‌زاده، مریم	چهار زن، برداشتی از سوشون و جزیره سرگردانی		مقاله
۳	۱۳۷۲	موسوی، نسترن	نثری روان در خدمت کلیشه زنانگی، نقدی بر جزیره سرگردانی		مقاله
۴	۱۳۷۳	آرمین، منیژه	جایگاه زن در قصه معاصر	زنان، ادبیات داستانی، سیمین دانشور، نقد ادبی	مقاله
۵	۱۳۷۷	آصفی، نسیم خاکی، نگین	سوشون تجسم موشکافانه و عمیق دانشور از شخصیت زن	دانشور، سیمین، کتاب سوشون	مقاله
۶	۱۳۷۷	اسحاقیان، جواد	سوشون، گامی در ادبیات داستانی زن‌گرا	ادبیات داستانی، کتاب سوشون	مقاله
۷	۱۳۸۳	آتش‌سودا، محمدعلی	دگردیسی زن و اسطوره از رمان سوشون تا داستان مار و مرد	دانشور، سیمین، ادبیات زنان، اسطوره‌ها	مقاله

مقاله	جنبش‌های زنان، ادبیات	نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور	حسن‌لی، کاووس	۱۳۸۶	۸
مقاله		نقد فرهنگی داستان «مدل» نوشته سیمین دانشور از سه منظر در مطالعات زنان	پاینده، حسین	۱۳۸۷	۹
مقاله	دانشور، لسینگ، جنگ، سیاست، یاس، امید، رستاخیز، جامعه	مقایسه نمودهای جنگ در رمان سووشون سیمین دانشور و رمان /سیر خشکی‌ها اثر دوریس لسینگ در پرتو نقد زنانه شوالتر	جمالی، لیلی - جوانمرد، راضیه	۱۳۸۸	۱۰
مقاله		سووشون و رویکرد اصالت زن	سرمشقی، فاطمه	۱۳۸۸	۱۱
مقاله	دانشور، سیمین، کتاب انتخاب	نگاهی به مجموعه داستان انتخاب اثر سیمین دانشور	خاک‌نژاد، سارا	۱۳۸۸	۱۲
مقاله		شخصیت‌پردازی قهرمان زن در رمان‌های شوهر آهو خانم و سووشون	کهدویی، محمدکاظم شیروانی، مرضیه	۱۳۸۸	۱۳
پایان‌نامه		تفسیر و بررسی آثار سیمین دانشور (با تکیه بر فمینیسم)	فلاح، نسرین	۱۳۸۱	۱۴
پایان‌نامه		سیمای زن در ادبیات داستانی معاصر با نگاهی به شوهر آهو خانم، سووشون، شازده /احتجاج، زن زیادی	بلندگرامی، مریم	۱۳۸۱	۱۵
پایان‌نامه		تحلیل شخصیت زن در آثار نویسندگان مرد و زن و مقایسه آنها با هم (هدایت، احمد محمود، معروفی، دانشور، پارسی‌پور و روانی‌پور)	یاوری، هادی	۱۳۸۱	۱۶
پایان‌نامه	زنان، داستان‌های فارسی، داستان‌های عربی، داستان‌های آمریکایی، تحلیل محتوا، هویت	تلاش زن امروزی برای احراز هویت درسه رمان سولا اثر سیمون دوبوار، زنی با دو هویت اثر نوال السعداوی و سووشون اثر سیمین دانشور	شیرانی بیدآبادی، معصومه	۱۳۸۳	۱۷
پایان‌نامه	زن، ادبیات داستانی معاصر	سیمای زن در ادبیات داستانی معاصر (با تکیه بر اهم آثار هدایت، افغانی، گلشیری، دانشور، روانی‌پور)	عابدین نژاد، فریبا	۱۳۸۳	۱۸
پایان‌نامه	سووشون، چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم، اهل غرق، تحلیل محتوا، جنبش‌های زنان	تحلیل و بررسی سه رمان معاصر (سووشون، چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم و اهل غرق) از سه نویسنده زن (سیمین دانشور، زویا پیرزاد و منیرو روانی‌پور)	پورصدامی، آزاده	۱۳۸۶	۱۹
پایان‌نامه	تحلیل محتوا، زن در ادبیات داستانی، نظریه فمینیستی	سیمای زن در آثار سیمین دانشور و جلال آل‌احمد	باغبان بوساری، لیلا	۱۳۸۷	۲۱
پایان‌نامه	جنبش‌های زنان، ادبیات داستانی	جایگاه زن در ادبیات داستانی معاصر ایران با تکیه بر آثار سیمین دانشور	داوودنیا، نسرین	۱۳۸۷	۲۲
پایان‌نامه	نقد زنان در ادبیات، جلوه‌های زنان، داستان	جلوه‌ها و نقد زنان در آثار سیمین دانشور، منیرو روانی‌پور و غزاله علیزاده	نجابتیان، افروز	۱۳۸۷	۲۳

پایان‌نامه	سیمای زن در آثار سه نویسنده زن ایرانی (سیمین دانشور، غزاله علیزاده، زویا پیرزاد)	برهمند، نرگس	۱۳۸۸	۲۴
پایان‌نامه	سیمین دانشور، سیمون دوبوار، فمینیسم، داستان	بخشی‌قلی، مریم	۱۳۸۹	۲۵
پایان‌نامه	بررسی سیمای زنان و کودکان در آثار نویسندگان ایران و روسیه (جلال آل‌احمد، سیمین دانشور، آنتون پاولویچ چخوف، ولادیمیر ناباکوف)	ملاصادقی، مجید	۱۳۸۹	۲۶
پایان‌نامه	تقابل زن و مرد در آثار مارگاریت دوراس و سیمین دانشور	فخاریان، سمیرا	۱۳۸۹	۲۷
پایان‌نامه	بررسی سنت نوشتاری زنانه در آثار دو نسل از نویسندگان زن ایرانی (سیمین دانشور، زویا پیرزاد)	جانفدا، نسیم	۱۳۹۰	۲۸
پایان‌نامه	ادبیات فارسی، ادبیات عرب، مصر، زنان، ادبیات تطبیقی	محمد موسی طاحون، حنان	۱۳۹۱	۲۹
پایان‌نامه	نقد تطبیقی شخصیت زنان در رمان‌های معاصر فارسی (سووشون، شازده احتجاج، طوبا و معنای شب، سمفونی مردگان)	مدرسی‌سریزدی، مرضیه	۱۳۹۱	۳۰
پایان‌نامه	مقایسه زن از دیدگاه سیمین دانشور و مریمابا	لی، سوادو	۱۳۹۱	۳۱
کتاب	جدال نقش با نقاش در آثار سیمین دانشور	گلشیری، هوشنگ	۱۳۷۶	۳۲
کتاب	دانشور، سیمین، نقد و تفسیر، داستان‌های فارسی	اسحاقیان، جواد	۱۳۸۵	۳۳

پی‌نوشت

۱. مراجعه شود به «نگاهی کل‌گرایانه به جنش و نظریه فمینیسم در ایران و جهان از فمینیسم جهانی تا فمینیسم ایرانی»، کرمی، محمدتقی. (۱۳۸۷). ماهنامه علمی تخصصی حوراء (نشریه علمی فرهنگی و اجتماعی زنان). دفتر مطالعات و تحقیقات زنان. پیاپی ۲۷.

منابع

آتش‌سودا، محمدعلی (مهر ۱۳۸۳). «دگرذیسی زن و اسطوره از رمان سووشون تا مار و مرد». کتاب ماه ادبیات و فلسفه. صص ۹۶-۱۰۳.
اسحاقیان، جواد (۱۳۸۵). درنگی بر سرگردانی‌های شهرزاد پسامدرن سیمین دانشور. تهران: گل آذین.

- باقری، نرگس (۱۳۸۷). *زنان در داستان (قهرمانان زن در داستان‌های زنان داستان‌نویس ایران)*. تهران: مروارید.
- بانک اطلاعات نشریات ایران، تارنمای تخصصی. (خبرین بازنگری ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۲). <http://magiran.com/>
- برهمند، نرگس (۱۳۸۸). *سیمای زن در آثار سه نویسنده زن ایرانی (سیمین دانشور، غزاله علیزاده، زویا پیرزاد)*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۲). <http://sid.ir/>
- پایگاه مجلات تخصصی نور، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۲). <http://noormags.com/>
- پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۲). <http://irandoc.ac.ir/>
- تانگ، رزمی (۱۳۸۷). *درآمدی جامع بر نظریه‌های فمینیستی*. ترجمه منیژه نجم‌عراقی. تهران: نی.
- جمالی، لیلی؛ جوانمرد، راضیه (۱۳۸۸). «مقایسه نموده‌های جنگ در رمان سووشون سیمین دانشور و رمان اسیر خشکی‌ها اثر دوریس لسینگ در پرتو نقد زنانه شوالتر». *ادبیات تطبیقی*. شماره ۱۱. صص ۵۹-۸۱.
- حسن‌لی، کاووس؛ سالاری، قاسم (بهار و تابستان ۱۳۸۶). «نشانه‌های فمینیسم در آثار سیمین دانشور». *مطالعات زنان*. صص ۲۵-۵.
- حسینی، مریم؛ جهانبخش، فرانک (۱۳۸۹). «سیمای زن در رمان‌های برگزیده محمد محمدعلی با تأکید بر نقد ادبی فمینیستی». *زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان)*. ۷۹-۹۸.
- دانشور، سیمین (شهریور و مهر ۱۳۸۶). «نامه سیمین دانشور به جلال». *مجله فردوسی*. صص ۵۴-۵۲.
- داوودنیا، نسرین (۱۳۸۷). *جایگاه زن در ادبیات داستانی معاصر ایران با تکیه بر آثار داستانی سیمین دانشور*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده ادبیات دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول.
- سرمشقی، فاطمه (بهار ۱۳۸۸). «سووشون و رویکرد اصالت زن». *فصلنامه هنر*. صص ۳۳-۷.
- عباس‌زاده، خداویردی؛ طاهرلو، هانیه (پاییز و زمستان ۱۳۹۰). «سیمای زن در آثار سیمین دانشور». *بهارستان سخن*. پاییز و زمستان. صص ۵۰-۳۱.
- فتوحی، محمود (۱۳۸۹). *آیین نگارش مقاله علمی پژوهشی*. تهران: سخن.
- کتابخانه ملی ایران، تارنمای تخصصی. (آخرین بازنگری ۳۱ اردیبهشت ۱۳۹۲). <http://nail.ir/>
- کهدویی، محمدکاظم؛ شیروانی، مرضیه (بهار و تابستان ۱۳۸۸). «شخصیت‌پردازی قهرمان زن در رمان‌های شوهر آهوخانم و سووشون». *نامه پارسی*. صص ۸۵-۷۱.
- گلشیری، هوشنگ (۱۳۷۶). *جدال نقش با نقاش در آثار سیمین دانشور*. تهران: نیلوفر.
- نجم عراقی، منیژه و دیگران (۱۳۸۱). *منبع‌شناسی زنان*. تهران: دیگر.

Studying the Investigations Done on the Works of *Simin Daneshvar* Regarding Women Oriented Criticism

Parivash Mirzaeeyan* / Narges Baqeri**

Receipt :

2014/9/13

Acceptance:

2016/5/25

Abstract

The role of women and also feministic approach were defined by the writings of men and they were introduced by such writings or works. When the women took step in such domain, various changes happened as well, the differences and also the facts about them were clarified. *Simin Daneshvar* is one of these writers, who has an important role in such fields. For this reason, most researchers tried to study her works especial the significance of women role and analyze the place of women which was portrayed in her works in the current society. In this article, for studying the women oriented investigations in the Persian literature, the researcher collected all related works (from 1934 to 2012) and classified them. The studies show that high amount of papers in the domain of contemporary literature and also stories were done on her works. In this paper, the researcher tried to study these works and also compared them with the feministic approaches. The studies show that the researchers have an agreement about the significance of women which is the most important aspect for such writer but the biases in most papers led into the opposite ideas in some of the papers and this issue makes such investigation as a necessary step.

Keywords : Literary Studies, Feminism, Simin Daneshvar, Women, Works of Story.

* Ph.D. Student. E-mail: mirzaeyan90@gmail.com (Corresponding Author).

** Assistant Professor, Vali Asr University, Rafsanjan. E-mail: nargesbagheri@alumni.ut.ac.ir